

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Opera

P. 1-3 nebst Inventarium

Gerson, Jean

[Straßburg], 1488

De considerationibus quas debet habere princeps

[urn:nbn:de:bsz:31-300764](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-300764)

Tertius grad⁹ est in inpatiē q̄ videli
cet et habitu et electōe cum certa malicia
peccant gloriātes cū male fecerūt. Quar
ti sunt in cōtinentes qui renitētes passiōi
bus sed non firmo corde vel animo tādē
ab eis victi succūbūt. Ex pte sō corpis
honorūq; foruitōrū ignobilitas consur
git tripliciter. Aut ex carētia clare p̄paga
tōnis aut ex defectu p̄prie industrie et ami
corū p̄motionis. Aut qz nō placet prin
cipibus eos honorare ditare vel nobilita
re. Tales dicūtur agrestes v̄l serui natura
les v̄l barbari vel bissani v̄l obscuri v̄l ru
stici. Determinat at̄ p̄his p̄rio politice illos
boēs esse naturalr̄ seruos et ignobiles q̄
deficiūt in rōe. et corpore robur hñt quez
admodū nobilitas consistit in clara et illu
minata rōe. licet corpus sit debile. De q̄
dicat cōsilio pollet cui v̄i natura negauit

Colligat⁹ p pte q̄tra q̄druplex ex p̄
missis corollariū. p̄mū q̄ pulcritu
do totū vniuersitatis consistit in
consēratione nobilitatis. Ita q̄ illud pul
crum est quod custodit ordinez seruat qz
naturam. Sicut econtra rāp̄is est ps q̄
suo non congruit vniuerso. Quid autēz
videre poterit ordinatius q̄ maioris hu
ius mūdi speciem p̄ concatenatōes duas
auream spūalium causarū et argenteā cor
poraliū secundū nobilitatē influēdi a su
pioribus ad infima p̄ media. Corollariū
secūdū. Par sanitas sal⁹ libertas cuius
libet politie residet in cōsēratione et ho
noratōne nobilitatis. Econtra nihil ma
gis aduersūm paci nihil amplius causati
uum scismatis et discidiū q̄ nobilitatis vi
lipensio dum iuxta verbūz p̄phete tumul
tuat ignobilis contra nobilez dumq; no
biles abijciūt p̄rauis moribus et cōsilijs
p̄p̄iam nobilitatem quam sicut nec liber
tatem nemo bonus nisi cum vita perdit.
Corollariū terciū libertas salus et sani
tas microcosmi reponitur et saluat in trā
quillitate nobilitatis sue dñi mens sup̄ma
principatur rōi et ratio sensualitati et sen
sualitatis pres nobiliores suas absq; im
pedimento virtutes exercent sint ip̄e na
turales sint vitales sint aiales. Habet enī
cōditio nobilitatis hoc p̄p̄ium vt se nita
tur diffundere et cōicare et se q̄dāmodo da
re. Ex aduerso aut et rusticitas que dicit
non a rure sed a ruditate fatagit rapere et
ad se esse. Propterea recte paul⁹ inducit eē

beatius et ita nobilius dare q̄ accipere. Et
pinde dānatus et sic ignobilis. Diripere e
q̄z p̄dere. Corollariū quartū. Nulla res
p̄t ita degenerare quin nobilitatē aliquā
retineat. sicut et entitatē. Et ita nobilitas
est in demonibz et dānatis. qui tamē ideo
dicūtur p̄prie deteriores et dei cōtemptu et
blasphemis sicut p̄portionabiliter ap̄d via
tores blasphemos/homicidas/raptores
dici deniq; et sue legis contēptores et ea p̄
pter ignobiles intellige sed nō est in oibz
manifestu. Propterea nobilitas v̄navel
altera colit et honorat/quousq; hō ille q̄
dā nobilis/qui in celi longinquā abijt re
gionē accipe regnū patris. reuertet ad iu
diciū/manifestaturus abscondita cordium.
dū alligabit reges p̄uaricātes in cōpedibz
et nobiles degeneres/i manicis sercis vbi
sempitern⁹ horroz inhabitabit. Nobiles
vero meritis et gratia p̄ditos/ vocabit dñs
cens Venite benedicti patris mei. p̄cipi
te regnū qd vobis parū est ab origine mū
di. Plena p̄orsus eterna iocūditissimaq;
talit erit nobilitas. **¶ Finit.**

Sequitur tractat⁹
eiusdē de considerationib⁹ quas debet habe
re princeps.

Claro eruditori et confessori/se
renissimi principis/dñi karoli
septimi/gratia dei/francoz re
gis Joh. de Berson salutē. et ad
p̄fulgiū sapiētie culmē/plem regis in
clitā puehere. **¶ Si** laudabilis et merito
ria est pueri cuiuslibet eruditio ad religio
nē et virtutes (cu; stulticia colligata sit in
corde eius sensusq; et cogitatio p̄na sint
in malū) quis nō videat q̄ laudabilioris
sup̄ra modū meriti sit/hoc agere i filio re
gis. q̄ regnaturus et gubernaculū seu cla
uū classis totius reipublice/moderatur⁹
expectat. **¶ Age** itaq; qd agis vir orzate.
nō deerit petitōibz tuis mea q̄ad potuerit
sedulitas. **¶ En** opusculū triū diez suscipe
(quale tu puto q̄sisti) p̄lectens in se cōsi
deratōes seu meditatōes aliq̄s ex p̄sona
principis noiari. Quē tecū bene valere de
sidero/qm̄ in salute ei⁹ nostra reponitur.
¶ Vale ergo. et circūsonantes p̄cellose curie
fluct⁹/tu et sublimi rōis arce vel specula
tanq; ex alta rupe/ipturbat⁹ circūspice

¶ Explicit prologus.

RR

Tractatus de considerationib⁹

Prima particula

in q̄ continet oratio p̄ recognitione proprie conditionis et gratiarum actione petendo sapientiam ex verbis salomonis.

Rex regum Iesu benignissime princeps pacis p̄ que reges regnant in cui⁹ manu sunt oia in terra regnorum. de⁹ vn⁹ in trinitate perfecta cu⁹ patre et sp̄scto in itru⁹ et finis cuiusq̄ rei. creator et amator generis humani. atq̄ ipsi⁹ postq̄ pierat misericordissim⁹ p̄ passionem suam reparator de⁹ miaz et tot⁹ p̄solatiois. de⁹ meus et rex me⁹. Recordor obsecro in gratiarum actione. quemadmodum liberalissimo. prudentie tue dono sapientissimo. prudentie tue consilio. dignat⁹ es formare me portionem aliquam creature tue cu⁹ non esset. et educere gementem et nudum ex utero matris mee ancille tue. Dans postea renasci de novo felicius in gremio ecclesie. sp̄ose tue. matris oim⁹ pie viventium. et hoc p̄ lauacrum regenerationis in baptismo. facies de filio ire. filium adoptionis et gratie p̄ infusionem spiritus sancti in fide spe et charitate cu⁹ ceteris virtutibus et donis aiam meam ornatis. atq̄ firmatis. Dediti⁹ preterea mihi pupillo et aduene tuo in loco peregrinationis hui⁹ velocissime transiens. corpusculum vegetum et sanum. cu⁹ integris sensibus. ad subserviendum aie capiti suu⁹ ipsi⁹. p̄ consecutionem finis sui. in diligendo te ex toto corde. tota mente. tota⁹ q̄ virtute. p̄ obedientiam mandatorum tuorum. Originem insuper tribuisti regalē atq̄ clarissimam. iuxta nomen magnoz. q̄ sunt in terra et in fugitios seculi peunt. honores deducēs ad me iuxta progeniture p̄ regnando tandem successione legitima apud christianum populum francie. q̄ tibi est inter ceteros cultu quodam sacratore dicat⁹. Et quibus hec meritis meis talia tantaq̄ sup̄ ceteros hominum consodales et fratres meos. Tu scis dñe deus me⁹ et rex me⁹. qm̄ ex sola dignatione misericordie gratie tue. Nam qd̄ meruisses dū non essem vel dum infans essem. Et ecce nūc. putat⁹ confitebar tibi rex salomō pacificus quondam amabilis tibi et fortitudo aiaz bonam ego sum puer puul⁹ et ignorans egressum et introitum meum. et seru⁹ in medio est populi quem elegisti populi infiniti et q̄ diuinerari non potest et supputari p̄ multitudinem. Dabis ergo seruo tuo cor docile. ut possit iudicare populum tuum. et discernere inter bonum et malum. Quis

enim iudicare potest populum istum populum nostrum huc multum. De⁹ ergo patrum meorum et dñe mie. q̄ fecisti oia verbo tuo et sapientia tua confirmasti hominem. ut dominaretur creatura que est a te facta. ut disponat orbem terrarum in equitate et iusticia. et in directione cordis iudicium iudicet. da mihi sedium tuarum assidue sapiam. et noli me reprobare a pueris tuis quoniam am seruus tuus ego sum et filius ancille tue homo infirmus et exigui temporis et minor ad intellectum iudicium et legum. Et si quis erit consummatus inter filios hominum. si ab illo fuerit sapientia tua. in nihilum reputabitur. Tu autem elegisti me futurum regem populo tuo et iudicem filiorum tuorum et filiarum. Dite ergo sapiam de ceteris tuis sanctis et a sede magnitudinis tue. ut mecum sit. et mecum laboret. et sciam quid acceptum sit apud te semper. Amen.

Secunda particula

la p̄tines consideratio et exhortatio sui ipsi⁹ velut ad aiaz suam ut se statum suum res

Duoca nūc teipam cogitet.

Aia mea. aia ad imaginem dei facta. aia preciosa christi sanguine redempta. Constitue te coram oculis tue considerationis. in luce rationis et catholice caritatis. dum ad presens sola es. dum non circumstant nec interturbat concursus populares. Non fabulare modo tecum in secreto talami tui. in rogans temetipsum qd̄ tu es et ad qd̄ tu facta es. Quid te agere. quo tendere conueniat. Quam si te conditionemque propria nescueris ut regas te et saluas te. qd̄ perdit si vel alia cognoueris vel referis. Anuersus bene sit satis qd̄ moneo. Sed inde precor qd̄ dicis de te aia mea. Quid vides. Nonne tu oculis tue considerationis hac illacq̄ circumuolus. vides quomodo regna. vnum supra te ad qd̄ aspirare. Aliud circa te qd̄ honorare. tertium inter te qd̄ moderari. quartum sub te qd̄ tueri posita es. Magnam profecto magnam valde negotium arduum difficile immo sine coadiutrice gratia dei impossibile tibi ipsi si vigilanter attendis. ommissum est. Nullum preterea tibi deinceps dissimulandi nullum negligenter agendi locum relinquit o aia mea. ne peas ab hoc regno quadruplici. scilicet toto virum conatu tendas ad regnum celeste supra te. colas regnum ecclesie iuxta te modereris regnum personale intra te. pregas regnum temporale sub te. O te felice quater q̄ beatam si hec ita pegeris si sub rege regnum dño iesu christo taliter regnaueris. Quides

Itaq; regnū celoz supra te illō ei tibi puz
 fidei lumē oñdit. de q̄ tāta glōsa p os loq̄
 p̄pheticū z aplicū. q̄ nec oculū vidit nec au
 ris audiuit nec i cor hoīs ascēdit q̄ p̄para
 mit se de diligētib; se. Quidni igit te torā
 ad h̄ regnū dei p̄mo q̄rēduz est iusticiā ei
 exēderis vt certa oīa adijciant tibi? Illic
 p̄tia tua ē. illic portū placida manēs q̄ere
 Illic triūphal' aula quā icolūt ciues san
 ctoz z dōestici dei p̄res tui z sodales fu
 turi Ad h̄ enīz cōdita es vt post āgustias
 p̄ntis exilij illic cōregnes i eternū. Sōni
 aut hoc oliz sed obscure nimis affrican
 ille scipio. q̄ bene regētib; rēpublicaz/cer
 tū in celo locū dedicatū esse testat. vbi ter
 ris. mortui viuūt. Nūquid nō hoc regnū
 assidue postulas. dum p̄ceptis salubrib;
 monita dicis Aduēiat regnū tuū: **U**i
 des rursuz alterū regnū iuxta te. qd qz ad
 exēplar hui' p̄imi cōstitutuz est/ appellat
 ipm frequēter rex noster Ihus regnuz ce
 lorū. Nā z Jōhēs vidit ecclesiā q̄si descē
 dētē de celo z moyses arcū testamēti/figu
 ratiuā hui' ecclesie fabricauit sicut in mō
 te sibi mōstratū est. Nāc h̄o noz are/hāc te
 colere/ab hac legis p̄cepta totūq; tenozes
 pie religiosoz regnādi fūcipe/necesse est
 Quid enī aliud est regnū hoc ecclesie nisi
 domus dei z porta celī: p quā portā z nō
 aliā siq; introierit saluabit. Ita tū si me
 minerit se militare debere. Nā ideo mili
 tās dō: q̄tin' tandē regnū illō supius/is q̄
 bñ certauerit triūphator irrūpat Audi de
 mū q̄ pacto matrē hāc exēcliaz q̄ te regene
 rauit. x̄p̄s posita es honozare. Donozē
 (in q̄t scriptura sacra) hēbis m̄ri tue i oībz
 diebz vite tue. Et iterū vt dimittas ait le
 gē matrē tue. Nā est maledict' a deo q̄ ex
 aspat matrē. **U**ides p̄terea regnū tertiu
 intra te. sicut loq̄t x̄p̄s dicēs Regnū dei in
 tra vos est. de q̄ phoz p̄cordat sentētia q̄
 se regere/maximū est ipiuz. Et q̄s illic rex
 sub deo statuz ē: Utiq; dō libera. de q̄ di
 ctū ē ab vno sapiētū Si vis oīa tibi subij
 cere/subijce te rō i tāq; regi. Qui sunt mi
 litātes z p̄siliarij: Plane vtutes ipē iterio
 res/tā insite q̄s adq̄site Quos deniq; dice
 m' in hoc regno suos: Amiz sensus ip
 sos corpales/visum auditū gustū olfactū
 tactū z ipm cor Peruertit ergo istō regnū
 si dñantib; tyrannice mēbris corpēis/rō
 maledicta subseruit. Si p̄terea p virtutē
 b' vicia sedicioza succedūt. vt si prudētiā

p̄siliatricē optimā vincit malicia Si p̄ti
 nentiā luxuria iugulat Si fortitudinē ig
 nantia vel temeritas enecat Si iusticiā de
 mū iniq̄tas de iudicij throno deturbat
 Vides ad postremū o aīa regnū q̄rtū sub
 te. regnū scz p̄clarissimū frācoz cū suis ap
 pēdicij. cui' ad te regimē hereditaria suc
 cessiōe deuoluit Cōstituit at sub te regnū
 istō in subiectōe debita triplicis stat' p̄ri
 cipalis. Stat' vñ est militariū. Ali' cleri
 coz/tert' burgēsū. Et hec triplicitas nō
 ne p̄grua signatōe figurat in triplici lilio/
 ru; flore aureo scutū tuū qd celico nitore
 fulget ornātū: Dabes illos de p̄rio statu
 tanq; brachia fortissā ad corp' tuū misti
 cū qd ē regal' policia defēdētū. Hēs alios
 tāq; oculos p̄spicaces ad oīa discernētū.
 Hēs reliq; velut pedes firmos humi ad su
 stētādū. Vbi placet attēdere qz nihil ho
 rū mēbrozū dicere p̄t ad alterū. opa tua n̄
 egeo Errabūt itaq; man' z pedes se seq; cō
 fundēt si desint oculi/maib; vero debilita
 tis vel recis q̄s vel pedes vel oculos tuebi
 tur: Collabentib; autē pedib; vt reliquū
 omē corp' reipublice decidat/necesse est.
Aspectisti puto o aīa mea mltiplex ne
 gociū te circundās vñ diq; simlq; cū peri
 culo. si nō vt reginā talem q̄le decet temet
 habueris. Nā tāto esse hūilior atq; ad ser
 niendū p̄mptior q̄sq; dōz ex munere/ q̄nto
 se obligatorē p̄spicit in reddēda ratōne.
 Quāobrē noli p̄cor negligere vel ingrata
 vel ipia gratiā vocatiōis tue ad q̄druplex
 istō regnū. Noli te in odiosam tyrannidē
 puerse detrudere S; regnū p̄imū deside
 ra q̄ nihil beati' z hoc supra te scōz regnū
 glōfica q̄ nihil sacrati' z h̄ iuxta te tertū re
 gnū ordiā q̄ nihil honest' z hoc intra te/
 q̄rtū regnū saluifica q̄ nihil fructuosi' z h̄
 subter te. Sciēs absq; vlla dubitāōne qz
 de oībz his opoz te redderōnez scz ad
 gloriā etnā si recte feceris. Sin autē hoz
 render cito repētī' supueniat interit' qd
 p̄hibeat miserator z misericors de' rex tu
 us q̄ est benedict' in secula. Amen.

Tertia particula

in q̄ p̄tinet p̄sideratō sup recogitāōe pi
 culozū ex p̄dictis ortū h̄ns.
Gloriose rex celozū: magn' z terri
 bilis in cōsilijs sup filios hoīm. z
 apd oēs reges terre. q̄ volētē regnāt/ q̄ no
 lētē n̄ subsūtūt/ neq; ei saluat rex p multā

Tractatus de considerationib⁹

virtutē. Hodie siquidē rex est/cras mori-
si iusseris. Expauisco nūc rebemēter et to-
tus horrore cōtremisco/ vidēs et sentiens
culmē p̄p̄rū stat⁹ regū quo me p̄p̄rū
sublimādū assumpsisti. Prohibe dñe de-
me dñe miarū q̄relā illā dauidicā a sermo-
tuo. Eleās allisisti me. Siēz alē ait Tol-
lunt in altū/lapsu grauiore vt ruāt. Nam
q̄nto grad⁹ altior/tāto casus ḡuioz. **Ue**
mibi ve si collabi p̄miseris. Tollabar v̄ero
corruā et cōfringar/si me nō suffulserit iu-
giter oīpotēs virt⁹ dextere tue. Quā si diffi-
cile est corp⁹ p̄p̄rū et vnicū/sub ordiato re-
gimē/subiucere legib⁹ rōis/quēadmodū
lamētā apl̄ vocē exp̄tēie q̄tidiane s̄z mi-
serabilē mittēs. Ego ifelix hō q̄s me libe-
rabit de corp⁹ mortis h⁹/p̄p̄ q̄d statuerūt
plimi viroz fortū/sele subducere ab omī
altera dñatōe. imo et societate multozum.
Que est fortitudo q̄s sensus q̄ sapiētia in
corp⁹ puulo atq̄ puerili vt sp̄iale regimē
atq̄ sp̄iale tot hoīz tot capitū tot mox tot
sentētiāz tot aduerf̄ ifulūbz v̄ndiq̄z pul-
fatorz/pollim vel protegere vel regere sub
vna pacis lege. **Hec** me Tur regnū et co-
rone statū quis deiceps acclamare felicez
andear fortisq̄z brē. quē tot irruentib⁹ v̄n-
diq̄z curāz statib⁹ tot naufragijs et picu-
loz hostiliū pcellis cū discrimē mortis ne-
dū p̄ntis s̄z eēne coguerit expositū. **Co-**
rona speciosa magisq̄ p̄ciosa/plus expaue-
scēda q̄s applaudēda/q̄s tuū pond⁹ ferre
poterit/q̄m tot homies ponis sup caput
v̄nū. **Dix** si nō illō opp̄sseris. Et opp̄i-
mes scio. nisi supuenerit leuamē ex alto. le-
uamē a te dō meo et rege meo. q̄ vt adiutor
et p̄ceptor mibi fias in salutē supplex oro.
Uos isup q̄scūq̄ deo p̄uidēte. regēdos
acceptur⁹ sum vel accēpi/peto p̄cor et obte-
stor/nolite afflictiōes inducere. **Iuueni**
q̄sq̄ nō aggrauer p̄dus meū. **Hic** fidelit⁹
psulat. hic p̄regar v̄rit⁹/inuiget alē in so-
licitudie domestica. alter in orōne deuota
semet hūiliet. Quilibz deniq̄z in officio si-
bi cōmissō vel accōmodato/absq̄ vlla re-
p̄hensiōe vigil agat. **Sim** oēs inuicēz
mēbra. int̄ q̄ caput sicut pl⁹ influit motuz
sensus et opatōez int̄ cetera. sic ad eī custo-
diā reliq̄ videm⁹ sine vlla piculi p̄p̄ri cōsi-
deratiōe p̄trin⁹ exponi. Alioq̄n si dissentis
m⁹ inuicē si nosmet opp̄rimim⁹/q̄d super
est nisi vt vniuersum regie policie corp⁹ us
intereat et p̄p̄rie opp̄ugnatiōis mole ruat.

Auertat hāc insaniā a nobis seruis suis/
rex potētissim⁹ sapiētissim⁹ et optim⁹/cui⁹
regnū et ipiū sine fine p̄manet i se. se. Amē

Quarta particula

in q̄ cōtinet quēadmodū lectio ē vtil⁹ ne-
cessaria p̄regēdo. Et loq̄t̄ princeps velut
ad animā suam.

Postulasti iā (o aīa mea) mitti tibi
sapiāz de cel⁹ scriis et a sede magni-
tudis dei. Recte p̄fecto/q̄m vni sunt bo-
mies in q̄bz nō est sapiā. Leci sunt. bruta
les sunt/īpi q̄z ad oē op⁹ malū oēm q̄ casū
p̄cipites inueniūt. Sciuer⁹ tū q̄ p̄sto ē sa-
pientia/si bona fide et toto corde postulef
ab eo q̄ dat oib⁹ affluētēz nō ipropat. Et
q̄m inuisibil⁹ est in natura sua/mittit v̄nā
ex ancillis cuius nomē est lectio studiosa.
Hec oī cruditiōe plena/oī genere libroz
circūdata/offert doctrinā bonā oib⁹ q̄ren-
tib⁹ sapiā p̄serti si comes fuerit foroz et
p̄funda meditatio vel attēta consideratio.
Proclamar itaq̄z si q̄s puul⁹ est/veniat ad
me. Et ad reges locuta ē erudimē q̄ iudica-
tis terrā. Quin etiā virtutes ip̄e comites
tue h̄mōi appropriatas p̄cipue q̄druplici
regno/de q̄ iā audisti. q̄ sunt orō deuota. i-
stiturō sc̄tā. disciplina sp̄ata et iusticia mo-
derata. Attēde q̄ lectio docet orōz. q̄ deser-
uit regno celoz vt adq̄rat. Lectio docet in-
stiturōez sc̄tāz q̄ deseruit eccl̄iastico regno
vt stabiliat. Lectio docet disciplinā sp̄atā
p̄ quā regnū etiū p̄sonale moderat. Lectio
docet iusticiā moderatā p̄ quā regnū sp̄a-
le et politicū gubernat. **De** p̄p̄ria foroz
potueras o aīa si tali doctrice caruisses
nūc in spem assurge. scies q̄z cū comitib⁹
suis docebit lectio te de oib⁹ si (vt p̄dictū ē)
coassumpta fuerit foroz et meditatiōe vt at-
tēta p̄sideratō. Sētio tū q̄d nūc vltra req̄-
ris o aīa mea. **Uis** assigri tibi q̄sdā idustri-
as/q̄ te doceāt bñ vt lectiōe studiosa fiat.
Habeto primā hāc idustriā vt sit tibi
bona libroz electoz copia. **Teni** si glāf q̄
libet op̄ifer in abūdātia istrum̄toz artis
sue. si placet multis ornat⁹ vestū/si pluri-
mos delectat thesaurōz mur⁹ acru⁹ opoz
ter lōge apl⁹ placere tibi diuitias libroz
loq̄ntiū nobis q̄ volum⁹ et q̄rim⁹. q̄ ipos-
etiā absentes eē mortuos. imo ip̄z deū cū
angel⁹ et sc̄tis oib⁹ faciūt miscere nobiscuz
colloq̄a sc̄tā. et a lectiōe redire potes sp̄e vel
melioz vel doctioz. **Hic** p̄terea vitat mārie

maloz oim sentina z incentrip octiofitas
 de q bene enuciauit q dicit **Q**ui sine lris
 mors e z vini bois sepultura **E**t hierony.
Ama sciam scripturaz z carnis yicia non
 amabis **A**ltera subiugit industria. vt q
 tidie certis horis pferri de mane ac sero / lo
 qf tecu lecto. tevel legere vel audiere. **D**ec
 ar lecto p epue matutina / uenientior erit
 de euagelio vel epla diei vel de legeda scri
 cui agef celebritas / marie si f mo defuerit
Nec fuerit tibi uerecudu si subijci uidear /
 vel cofeflori tuo vel alteri recogitans qz no
 sibi fz deo / fz ueritati / sed corz pprie utilita
 ti te subijcis **A**ltera qz legim? industria
 fuisse apd veteres q in couitijs / ad tibus
 egregia supioz opa carmibz ppheta p age
 bar / quo ad ea imitanda iuuetute alacriore
 redderet **D**o laudat valcri? auzor h? histo
 rie pclamat **Q**uas athenas. qua schola. q
 alienigena studia huic domestice discipli
 ne pulerit: **D**ec pterea lecto modulata no
 ne p pferzarios z incoditos tumultus
 ne dicam? in detractioibz z maledictis. **D**ec
 fama qz yrina de fracie regno apd alias na
 toes glosior eet. **F**erf ad huc apd indituz
 ducet boz bonij h? discipline claz dec? obser
 uari **E**t pfecto domu tualo aima mea) do
 mu regia decet scitu do tal. in q nihil ob
 scenu. nihil ipudicu. nihil inordinatu. ni
 hil sacrilegu. nihil blasphemu. nihil no se
 riu disciplinatu z scitu uideat z audiat: co
 clamef **A**ltera rursus addam? industria
 vt frequet ea q uel uisa fuerit / traducant ad
 mozes / uelut ex silij filia z ex figurz figu
 rata uoies **E**xepi gra? **Q**uerz hre tunica
 decora mudas man? splendidu quiniu. fz
 uos obedieter / catulog bladieter **L**ura
 uerz hre pportionalia moz ornanta **D**a
 beto vt tunica. uirtutu decorz. heto nupri
 ale charitatz uelle ne reijciar? p fufus a nu
 prijs. **D**udas qz opatois man? tenet **F**ac
 tibi p inde couiniu iuge spualiu sic a sub
 dita tibi creatura uis fieri. **H**unqd tibi in
 huic modu deerit libri qs legere fas hes?
Nā ptef libros scripture / noiaf mud? iste
 tot? liber nature sic in temet retines libru
 pscie **I**uxta e? inscriptoez te nouerz fin alt
 iudicandu **Q**uietia uita cuiuslibet uiri in
 sti z prudētis / liber est exēplaris / in q lege
 re e? uultu ex gestu ex ynuersa corpis co
 positoe / mozes bonos **I**n mal? uero p con
 trariu **R**ursus ois institutio eccliaflica. iue
 stitiois mistroz z ceteris ornantis / libet

est misticoz sensuū plen? **P**ostremo co
 gnoueris? alta mēte recodito q ad pfectā
 sufficiētēqz sapiāz p regno qd ruplici me
 morato / nulla vnqz te lecto vel idustriayl
 p fideratō ppria deducet. qn egeas assidue
 mutua cōicatioe faliariū p filiarioz tāqz
 qrundā uocaliū. **N**ā ibi sal? vbi mltā p fū
 lia. **S**it at? p filiar? fidus in p mis deo z tū
 bi. **N**ā q deo nequā est cui bon? **S**it pte
 rea charitatu? paties benign? / q nō sit a
 biciosus / nō inflet / non qrat q sua sunt fz
 q cōia. **S**it ueraz in uerbo. p fās iudicio.
 secret? incōmissio. sit docet? z expt? in his q
 petūt. qm cuilibet expto in arte sua magz
 credēdu est. **A**ntiqu? insup. in qbo maior
 sapia z prudētia. certior ppter experiētias
 mltiplices doctrices optias repit **E**sto
 cū talibz assidu? uitas p ranoz z stultozū
 p foztia / qz colloqa corripūt bonos mo
 zes z ipis adqesce **Q**uid enī min? tolerabi
 le / qz si ynuersaz rēpublicā ynuam? sentē
 tia p fumer. p libito uersare reuersareqz / cū
 uerissime dicit canō **D**o oēs tāgit ab oibz
 dz approbari **A**b oibz intellige uel a maio
 ri oim sanioz qz p filio. **R**egna q ppe sic et
 rēpublica / nō tantūmō sunt regū fz oim
 sub eis. fatemur tū q alioz alio modo **A**d
 ynu tantū cōis sufficiētē z pacis p modū
 yru uersa cōsilia z opa refer. atur necesse
 est **A**redo qz nihil est qd ita stabilire p r
 regnū qlelibet uel speciale uel eccliaflicū
 uel tempozale politicū que ad modū si assu
 mātur in p filijs z officijs atqz dignitatibz
 qles descripsim? / amatores boni publici.
Nā vbi defuerit amor iste / leges qntūlibz
 multiplicatē z optime. nō tm nō p funt fz
 in arma neqcie cōuertūtur. **P**ropterea ue
 ue p ficientibz tales amātes sciplos / aut q
 ue p ficiant suadēt uel extorquet. **D**enū
 qz sicut cepisti ora sapiāz ex totz p cordijs
 tibi mitti a deo. q uias tuas dirigat i quo
 p filia tua sp p maneant / cui? yunctio docet
 de oibz mudos corde **A**lio qn. reprobat do
 min? cogitatōes populozū z reprobat cō
 silia p ricipū. **C**ōsiliū at? dñi in eternū ma
 net qd in seqns nō errabis **I**n seqris autē
 nunqz meli? qz colūbina simplicitat pure
 ozōis penna fret? p quā uolabis ad cū et
 reqdesces / salua facta a pusillanimitate spi
 ritus z tēpestare. fiat fiat.

Quinta particula **S**
 in q continet p fideratio super habendis
 RR 3

De considerationib' principis

libris pro lectōe studiosa.

Doctra es o anima mea quē admo
dū lectio studiosa doctrinē est disci
pline dei. tāq̄ ancilla sapiētie. Nec
lectio libris vti et nutrit electis. dū vene
natis heresum et errorū et spurciorū so
dib' carent. Tales in ornamentū et thesau
rū et p̄fectū tuū iubeas aggregari. nedū p
te s; pro cōsorzib' tuis/ nec vt studiosa ml
titudine te p̄graves s; varietate grata dele
ctes. Deniq; magnificētia regalis q̄ p̄su
sa est toriēs in reb' habētib' min' vtilitatē
attende q̄ p̄fusior eē debeat in p̄stitutiōe
bibliothecę librarię cuiusdā domesticę v'
familiaris et q̄ portatilis eē possit/ velut al
tera quedā arca testamēti p̄ desertū h' mun
di. **S**ubscribū igit' velut in s'cedula libri
quos necessarios habeas. **P**rio biblia/
p̄fertiz q̄ ad historias et documta moralia.
Ite postilla de l'ra que l'fe magis beret.
Ite tractat' de vicijis et virtutib' in latino.
Item tractatus de vicijis et virtutibus in
gallico. que dicit' summa regis. **I**
Ite martirologiū sanctorū. q̄le est ap̄d car
thusienses. **I**te legende s'ctorū et vite pa
trū et speculū historiale vincētū. **I**te me
ditatōes et orōes deuote vt augusti. ansel
mi. bernar. et aliorū. **I**te collectoriū quo
rundā op̄usculorū in gallico nup' editorū.
De p̄ceptis dei. **D**e examine conscie. **D**e
sciētia bñ moriēdi. **D**e cōtemplatiōe. **D**e
mendicitate aie. **S**ermo de passiōe xpi. q̄
incipit/ ad deū vadit. **S**ermo de mortuis.
Sancta ergo et salubris est cogitatio. **I**te
exhortatio de triplici via regis. **C**iuat rex.
De scala mystica sub metro. **L**ollatio ex
hortatoria ad pacē. **F**iat pax. **L**ollatio ex
hortatoria ad iusticiā et p̄cordiā. **J**urisdic
tionū eccl'asticę et tp̄alis. et quedā alia. **I**
Ite liber egidij de regimie principū.
Ite libellus de quatuor virtutib'. **I**te ico
nomicę et ethica et politica arist. trāslate in
gallicū. **I**te valerij maxim' et frontinus
de stratagematib' bellicis. **I**te salustius
Item vegetius de re militari trāslatus.
Ite boetius de p̄solatiōe. **I**te seneca de
clemētia ad p̄ronē. **I**te vulgari auto
res **L**arbo. **T**heodol' **R**op'. cū silibus
trāslati. **I**te liber de sphaera trāslatus p
aliq̄li cognitiōe phica hui' mūdi. **I**
Ite chronice frācorū. **I**te **T**itus liuius
Ite **S**uetoni' de. rj. cesarib'. **I**te **A**u
gustin' de ciuitate dei trāslat' et expofit'.

Sexta particula in

qua cōtinet' oratō complectēs breuissime
puncta nostre religionis xpiane.

O **S**apiētia que ex ore altissimi p̄
fortiter/ suauiterq; disponēs oia.
veni ad docēdū nos viā prudētie. **S**ic te
flagitat puer iste puul' ignorās egressum
suū ac introitū. stās in medio populi infi
niti et q̄ dīnūerari nō p̄r. **A**llis ergo iugit'
puero tuo tu sapia dei patris ihu xpi. do
cēs interno et viuaci afflatu spūs tui scī/
qz nisi te apiente sensum/ nulle intelligūf
scripture/ nulla lectio p̄ficiet. **S**ol' quip;
pe dign' es apire libru' et soluere signacula
eius. q̄ salomoni dudū et danieli puer' in
telligentiā qui p̄phis et aplis idiotis sapi
entiā infudisti. **A**llis mibi comes p̄tinu'
angel' tuus. qui ad meā vniuersiq; regni
tui xpianissimi custodiā deputat' est. do
no tuo p̄regat ipse sp̄ ne p̄ualeant inimici.
Allis illa regina celoz gl'osissima mī tua
cū brissimo diosissimo et ludoz vico acoib'
sanctis regni celestis. q̄ hostiles oēs insi
dias et assultus. potēti virtute depellant.
Da mibi p̄ugo tuo benignissime ihu
fidē et integrā ac viuā de collectis creden
dis in simbolo. **C**redo in deū. et. **E**t reliq;
que sub duodenario articuloz p̄tinet. q̄
rum veritas/ tot miraculis/ tot reuelatōni
bus/ tot testimonijis martirū/ tāta cōten
toz rōnabilitate/ pbata fulcra q; cōstitit/
vt insana sit p̄sumptiō nō credere et nolle
redigere intellectū in obsequiū hēdē sub te
deo nostro. q̄ potētiō abscq; vlla cōparatiōe
atq; sapiētiō es q̄ intelligere valeam' cū
sis illō quo maus excogitari nō potest. **D**
Da sil' obedientiā p̄p̄tā ad tua decē p̄e
cepta cōscripta olim digito tuo/ in tabul
duab' lapideis. **Q**uoz sentētia est. **U**nū
crede deū nec vane iura p̄ ipm. **S**abba
ta scrifices habeas in honore parētis.
Non sis occisor fur mechus testis iniqu'
CUciniq; thoz resq; caueto suas. **E**t
hec p̄cepta decē/ tria circa te deū et septē cir
ca primū/ cōpleta est euāgelica breuitas
sub his duob' in quib' vniuersa lex p̄det
et p̄phere. **D**iliges dñm deum tuū ex toto
corde tuo ex tota mēte tua ex tota aia tua
et ex tota virtute tua et primū tuū sicut te
ipsum. **A**ddidisti p̄ceptis consilia in le
ge tua noua/ vt de dilectiōe inimicorum

non reddendo malū pro malo. et reliqua/
que iugiter fm preparatōem animi et nō sp
p opis exhibitiōem veniūt obseruāda.

U Docuisti rursus orare nos te patrē nrm
celestē/ sub petitionū septenario/ in orōe
dñica. Cōtra septē peccata mortalia. que
sunt supbia/ira/inuidia/acedia/auaricia
gula/luxuria **A**duersus q̄ pro purgatō
ne et ornatu nro/ptulisti virtutes septem
tres theologicas/initeres tibi soli. q̄ sunt
fides respectu tue veritatis/spes respectu
potētie. charitas respectu bonitatis **E**t q̄
tuor cardinales/ prudentiā/tpantiā/for/
titudinē/iusticiā **Q**uibus patriā septē
dotes corrdent. fidei visio. spei tētio. ca/
ritati fruitio q̄ ad aiām. Claritas pruden/
tie. tpantie subtilitas. fortitudini agilitas
iusticie imortalitas q̄ ad corpus **C**on/
iungisti p̄terea virtutibz istis/ septē dona
tua/q̄ sunt. pietas. timor. scientia. fortitu/
do. consiliū. intellectus et sapiētia **S**eptē
q̄z beatitudines eleuātes nos ad p̄fectōem
nūerasti que sunt/ paup̄tas spūs. mititas
lucē. esurics et sitis iusticie. misericordia.
mūdicia cordis. et pax **M**isericordie vo
opa alia sunt corpalia septē. alia septē spi/
ritualia q̄ duobz metris cōpleta sunt **C**ol/
ligo. poto. cibo. tegō. sano. visito. condo.
Corrige. duc tela. doceas. solare. fer. ora
Ampli⁹ vero cōstituta sunt p te dñm et re/
demptorē nostrz septē sacramēta **B**aptis/
mus ad vitā spiritus/ s̄ originale peccatū
Confirmatio ad robur fidei. **E**ucharistia
sacra/ summe venēda et colēda ad nutri/
mentū spūs. **P**enitentia q̄z hñs tres ptes
q̄ sunt p̄nitio p̄fessio et satisfactō/ s̄ p̄cū
actuale. **M**atrimoniu in sup ad filioz. p/
pagatōz p cultu dei **O**rdines sacri ad hie
rarchicā ppli xp̄iani i sanctificatōz **E**xtrēa
vinctio cōtra egritudinē et peccatoz venia/
liū contagionē **S**eb cur ista corā te di/
numerat puer tu⁹ bone iesu? **D**inumerat
ea sane vt nō penitus i gratias sit/ imen/
se largitati tue **U**t p̄terea salubres fruct⁹ q̄
sunt pax/gandiu cū reliqs. inde p̄cipiat te
donante quē exorat. **R**euelasti igit qd
credendū. **I**ussisti qd agēdū. doce q̄so ma/
gis et magis qd reuelas. adiuuās incredu/
litate meā. et da qd iubes opari. **D**a scire
posse et velle cū gratia tua ad gloriā maie/
statis tue et salutē ppriam. vt tādē sepat⁹
ab his q̄ a sinistris audituri sunt horren/
dissimā illam sententiā. **I**te maledict⁹ in

ignē eternū. qz scz misericordie opibz ca/
ruerūt. collocet puer tuus a dextris audi/
turus cū ceteris electis tuis et misericordi/
bus/iocundissimā illā vocē **V**enite bñdi/
cti patris mei p̄cipite regnū quod vobis
paratū est ab origine mundi. Amen.

Dialogus cui⁹ col

locutores sunt milites duovnus francus
alter angulus contēdētes de q̄relis francie
et anglie **N**ō apparet esse cācellarij.

Quibus in heremo vallisclose/ si
biinuicē obuiātes alterutrz cu/
ias esset inq̄sivit. alter francus
alter angulus r̄dit. **E**rgo in/
quis francus inimic⁹ **I**nq̄t angl⁹ in ven/
tri limitib⁹ sum⁹/ sed pegrin⁹ arma bellica
deposui **F**rancus. qd q̄ris **A**nglus.
aie salutē **F**rācus. tps nos monet **A**n/
glus quotēnis es? **F**rācus. ānos non
hēo s̄ mors iam. l. ānis mibi pepcit **A**n/
glus mibi pl⁹ **F**rācus quo p̄gis? **A**n/
glus pegrē **F**rācu. soēs sum⁹ pegrini et
aduene/ nec ciuitatē manentē habem⁹/ s̄
futurā vitā inq̄ram **A**nglus qd ergo
tibi videt de pegrinatōe nrā? **F**rācus
timeo qz p vallē lachrymarū discurretes/
dei indignatōz pcurauerim⁹ **Q**uare?
Frācu. qz iuxta verbū ysaiē ppendo p ea q̄ vi/
deo. qz indignatio dñi sup oēs gētes/ et su/
p vniuersam maliciā eoz/ qz nata in hac
pegrinatōe erūna **I**tā tā fastidiosi eueni⁹
vt nesciam⁹ qd desiderare deām? et in hoc
pugnā? cum iā sum⁹ hora cene/ in q̄s fi/
nes seculi denenerūt/ qz nihil ē qd restat/
debemus p̄mescere ne temp⁹ gratie/ qd
p̄esto est p̄reat. tamen de caducis certan/
do/ om̄ium nostrū corpora moriūtur et sa/
lus aie dubia **A**nglus imo certa **F**rā/
cus quare? **A**nglus qz mandato dei
principi nostro obedim⁹ q̄ nos cogit ad
bellū etsi moriamur/ pro obediētia mori/
mur dei mandato **F**rācus. bellum ini/
quū est/ qz fundatū est in libidine domi/
nandi et voluptate ditandi tyrannica/ cō/
tra christianos et q̄ scienter peccat querit
sibi gehennā **A**nglus **E**rgo p̄cipi nō
obediētiā? **N**onne scribitur qui non
obedierit principi/ morte moriamur. **N**ō
ne/ cum inobediētia ero infamis/ ve/
cor⁹/ pusillanimis/ desertor milicie res/
putatus/ immo de proditiōe suspectus

RR 4